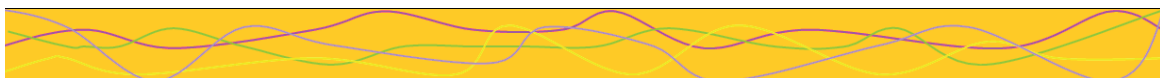
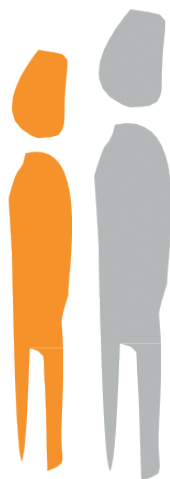
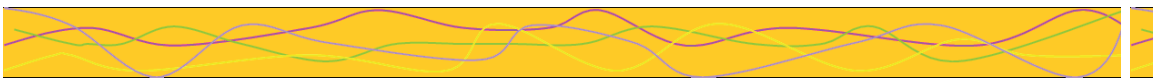

ULKOMAALAISTAUSTAISEN RIKOKSEN UHRIN KOHTAAMINEN

Päivitetty 2/2013 Merja Eloaho ja Petra Kjällman

Tiivistelmä RIKUn koulutuksesta Ulkomaalaistaustaisen rikoksen uhrin kohtaaminen 2

Tämä lehtinen on tiivistelmä RIKUn koulutuksesta Ulkomaalais-
taustaisen rikoksen uhrin kohtaaminen. Tiivistelmässä käydään
läpi pääpiirteet haasteellisista asioista. Syvempää tietoa jokaisesta
teemasta saat RIKUn koulutuksista ja intranetistä. Myös lehtisen
loppuun on koottu linkkejä ja lukuvinkkejä käsitellyistä teemoista.

1. Mitä erityistä ulkomaalaistaustaisen asiakkaan kohdalla tulee muistaa?

RIKUn toiminnan peruseriaatteisiin kuuluu, että asiakkaita tuetaan ja neuvotaan yhdenvertaisesti, heidän tahtoaan kuunnellen. Asiakkaisiin ja rikostilanteisiin liittyvien erityiskysymysten huomioiminen on osa perustyötä. Ulkomaalaistaustaisten huomioiminen ei tarkoita, että tulisi tuntea laajasti eri kulttuureihin liittyviä tapoja, vaikka yleissivistys asiakkaiden kohtaamisessa on toki hyödyksi.

Ulkomaalaistaustainen asiakas on **erityisen haavoittuvassa asemassa** esimerkiksi tilanteessa, jossa **kielitaito on huono**, tai **asettuminen Suomeen on vasta alkamassa**. Haavoittuvuutta lisää sekin, jos **rikos kohdistuu juuri ulkomaalaistaustaisuuteen**, esimerkiksi rasistisen väkivallan kohdalla. Rikos voi kohdistua myös **siirtolaisuuden tuomaan haavoittuvaan asemaan**, kuten ihmiskaupassa.

2. Mitkä ovat RIKUn tavoitteet ulkomaalaistaustaisen rikoksen uhrin näkökulmasta?

Tavoitteet ovat samat kuin muidenkin asiakkaiden kanssa: uhrin ja hänen läheistensä, sekä rikoksen todistajien tukeminen, palvelupolun helpottaminen ja uhrien yhteiskunnalliseen asemaan vaikuttaminen.

RIKUssa sekä palkattu henkilökunta että vapaaehtoiset tekevät asiakastyötä. Asiakastyö ei ole ainoa työmuoto. Verkostoissa opitaan hyvistä käytännöistä ulkomaalaistaustaisten palvelussa ja osallistutaan rikosten uhrien aseman parantamiseen monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa.

Vaikutuskanavat ulkomaalaistaustaisten asiakkaiden asioissa ovat osin yhteneväisiä muun verkostoitumisen kanssa. Yhteistyötä tehdään turvakotien, kriisipalveluiden ja poliisin kanssa. Toisaalta tarvitaan yhteistyötä nimenomaan ulkomaalaistaustaisten rikosten uhrien avunsaannin helpottamiseksi. Tätä on esimerkiksi toiminta maahanmuuttajaverkostoissa.

Asiakastyön sujumiseksi pelkkä myötätunto ei riitä. Yhdenvertaisen kohtelun saavuttaminen vaatii erityistilanteiden tuntemusta. RIKU kouluttaa työntekijöitään jatkuvasti ulkomaalaistaustaisten asiakkaiden tilanteista ja tarpeista sekä rikoksista, joiden tapahduttua auttaminen tai tukityö on tavallista haasteellisempaa.

Työ puhuu puolestaan: asiakkaat löytävät RIKUn asiakkaaksi muun muassa sen perusteella, mitä ovat kuulleet palveluistamme aiemmin. Myös verkostoissa tieto RIKUn toiminnasta välittyy sen pohjalta, mitä työmme laadusta tiedetään. Tärkein laadun tae on henkilökunnan, palkattujen työntekijöiden ja vapaaehtoisten hyvä tapa toimia ja kohdata asiakkaita.

3. Millaisten rikosten kohteiksi ulkomaalaistaustaiset joutuvat

Ulkomaalaistaustaiset asiakkaat joutuvat samanlaisten rikosten uhreiksi kuin muutkin. He voivat joutua muun muassa lähisuhte- tai katuväkivallan kohteeksi sekä omaisuusrikoksen, häirinnän, uhkailun ja petoksen uhriksi.

Lisäksi he voivat joutua rikoksen uhreiksi etnisen, kulttuurisen, tai kansallisen taustansa vuoksi. Tällaisia rikoksia voivat olla työsyryntä, uhkailu, häirintä tai kotirauhan rikkominen, joihin liittyy rasistinen motiivi. Joskus voi kyseessä olla jopa kansanryhmää vastaan kiihottaminen.

Yksi vakavimmista RIKUssa kohdatuista rikoksista on ihmiskauppa.

Rikosten tunnusmerkistöihin voit
tutustua sivustolla
WWW.FINLEX.FI

4. Ketkä ovat ulkomaalaistaustaisia asiakkaita? Kuinka paljon heitä on RIKUssa?

He ovat

- maahan pysyvästi tai väliaikaisesti muuttaneita opiskelijoita
- työn takia Suomeen tulleita
- pakolaisia – UNHCR:n* pakolaisstatuksen saaneita turvapaikanhakijoita – hakevat pakolaisstatusta eli turvapaikkaa
- parisuhteen, esimerkiksi avioliiton myötä tulleita
- paperittomia**
- turisteja
- vapaaehtoistyöntekijöitä

Suomalaisen yhteiskunnan moninaistuessa yhä useammalla on monikulttuurinen tausta. RIKUun tulee asiakkaaksi yllämainittuja ulkomaalaistaustaisia ja uussuomalaisia. Vuonna 2010 tukisuhteita ulkomaalaistaustaisten asiakkaiden kanssa oli 165, ja määrä kasvaa edelleen.

Ulkomaalaistaustaisia ihmisiä on hyvin monenlaisia. Heidän mahdollisuutensa ja resurssinsa toimia ovat erilaisia. Osa heistä on erityisen haavoittuvassa asemassa. Esimerkiksi pakolaisilla ja turvapaikanhakijoilla voi olla vaikeita kokemuksia entuudestaan. Kielitaidottomille Suomeen avioliiton takia tulleille voi avun hakeminen rikoksen kohdalla olla erityisen haasteellista.

*UNHCR on Yhdistyneiden kansakuntien (YK) pakolaisjärjestö

** Paperittomat voivat olla: henkilöitä, jotka ovat ylittäneet Suomen rajat, mutta eivät ole vielä ehtineet hakea turvapaikkaa, laittomasti maassa oleskelevia

5. Mitä on rasismi rikoksen uhrin kannalta?

Rasismi on sitä, että tiettyyn ryhmään kuuluvaa ihmistä pidetään vähempiarvoisena ja kyvyttömämpänä ihonvärinsä, edustamansa etnisen ryhmän tai kansallisuuden takia.

Rasistinen motiivi on koventamisperusteena Suomen rikoslaissa. Tämä merkitsee, että tietyistä rikoksista voi saada kovennetun tuomion, jos todetaan, että teko on ollut rasistinen. (Lisätietoa: www.finlex.fi)

Uhrille rasistinen rikos voi olla erityisen raskas. Rikos ei ole sattumanvarainen vaan kohdistuu uhrin identiteettiin. Lisäksi rikos on viesti kokonaiselle ihmisryhmälle. Rasistisia puhetekoja, kuten huutelua ja häirintää, rajoittaa myös yhdenvertaisuuslaki. Mielipiteenilmaisulla on selvät rajat: toisen ihmisarvoa ei saa uhata.

Rasistinen rikos voi olla

- pahoinpitely, johon liittyy rasistista nimittelyä
- naapurin uhkailua ja häirintää
- omaisuuden vahingoittamista, jos siihen liittyy tekijän rasistinen motiivi, joka tulee esiin kuulustelussa tai todistajien lausunnossa
- pizzerian lasien rikkominen ja siihen liittyen kirjoitettu rasistinen viesti
- rasististen väitteiden esittäminen blogissa tai internet-sivuilla
- kansanryhmää vastaan kiihottaminen, jossa levitetään materiaalia, jossa kehoitetaan hakkaamaan maahanmuuttajia.

6. Mitä on syrjintä ja miten se liittyy rikoksen uhreihin?

Miksi tämän kysymys on tärkeä?

Syrjintä on vakava asia - se on rikos. Yhdenvertaisuuden loukkaukset heikentävät ihmisten toimintamahdollisuuksia yhteiskunnassa. Eriarvoistaminen vaikuttaa koko yhteiskuntaan, kun erilaisten ihmisten panosta ei esimerkiksi oteta vastaan työelämässä.

Syrjintä kielletään muun muassa Suomen rikoslaisissa sekä yhdenvertaisuuslaissa. Syrjinnässä yksilö joutuu eriarvoiseen tilanteeseen johtuen omasta taustastaan. Häntä ei päästetä ravintolaan tai hän ei etene uralaan samoin kuin vertailukelpoiset valtaväestön jäsenet (ks. yhdenvertaisuuslaki). Jos tehdashallin iltasiivoajalta vaaditaan täydellinen suomen kielen taito, ollaan tekemisissä työsyryjinnän kanssa.

Syrjintä on ensisijaisesti rikos. Karkea syrjintätapaus etenee rikosprosessiin saakka, mutta hienovaraisempi ja välillinen syrjintä voi olla vaikeaa osoittaa toteen. Tällaisissa tilanteissa neuvoa ja apua saa vähemmistövaltuutetulta. Syrjivältä taholta voidaan pyytää selvitys ja asian käsittelyssä noudatetaan jaetun todistustaakan periaatetta. Syrjitty voi saada hyvitystä.

On hyvä muistaa, että ihminen voi joutua syrjinnän kohteeksi monella eri perusteella. Moniperustaisessa syrjinnässä ihminen joutuu eriarvoiseen asemaan useasta syystä yhtä aikaa. Esimerkiksi tummaihoisen homo voi joutua erilaisen ja vielä räikeämmän syrjinnän kohteeksi kuin joku pelkästään tummaihoisen tai homo. RIKUssa annetaan syrjinnänvastaista neuvontaa kaikkien yhdenvertaisuuslaissa säädetyn syrjinnänkieltoon sisältyvien perusteiden kohdalla.

Perusteita ovat: *ikä, etninen tai kansallinen alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen tai joku muu henkilöön liittyvä syy.*

7. Mitä ulkomaalaistaustaisten lähisuhdeväkivaltatapauksissa on huomioitava?

Suhteissa, joissa molemmat ovat muuttaneet Suomeen muualta, voi eriaikainen muuttaminen vaikuttaa vallan jakautumiseen perheessä. Ongelmia on myös suhteissa, joissa vain toinen puolisoista on maahanmuuttaja. Epätasainen vallan jakautuminen suhteessa voi vaikuttaa siihen osaako ja uskaltaako uhri hakea apua lähisuhdeväkivaltatapauksissa.

Lähisuhdeväkivallan kohteeksi joutuneiden ulkomaalaistaustaisten naisten tilanne vaihtelee. Erityisesti maaseudulla osa naisista asuu erillään omankielisistä ihmisistä. Kielitaidon puuttuessa tieto suomalaisesta järjestelmästä suodattuu suomen kieltä osaavan puolison kautta. Lähisuhdeväkivaltatilanteissa on tavallista, että kumppani salaa tietoa tai antaa vääristynyttä informaatiota esimerkiksi oleskeluluvista. Hän voi estää yhteydenpitoa ystäviin ja auttajatahoihin, tai uhata lasten menettämällä.

Ulkomaalaistaustaisen voi olla erityisen vaikeaa irrottautua väkivaltaisesta lähisuhteesta. Tähän voi olla syynä puutteellinen tieto oikeuksista, oleskeluluvasta ja lastensuojelusta. Toisinaan syynä voivat olla myös lähtökulttuurin normit. Avun pyytämistä perheen ulkopuoliselta voidaan pitää huonona tapana ja sen voidaan pelätä johtavan maasta karkottamiseen. Lisäksi pitkäkestoinen henkinen ja/tai fyysinen väkivalta voi aiheuttaa masennusta ja riippuvuutta tekijästä.

Asiakastyössä on tärkeää levittää oikeaa tietoa ja rohkaista ponnistuksiin oman elämäntilanteen parantamiseksi.

8. Mitä ovat kunniaan liittyvät konfliktit?

Kunniaan liittyvässä konfliktissa ihmistä painostetaan psyykkisesti tai fyysisesti tilanteessa, jossa häntä epäillään yhteisön sukupuoli- normien tai seksuaalimoraalin loukkaamisesta. Kunniakonflikteissa painostus ja väkivallan uhka kohdistuu usein nuoriin naisiin, mutta se voi kohdistua myös miehiin, jotka kieltäytyvät pitämästä yllä yhteisön normeja. Myös vanhemmat naiset voivat joutua painostuksen kohteeksi vaikkapa halutessaan kouluttautua. Lisäksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia, kuten homoja tai transihmisiä, tai heiksi luultuja, saatetaan painostaa suvun tai perheen toimesta, myös väkivalloin.

Kunniaan liittyvät ristiriidat eivät kärjisty automaattisesti fyysiseksi väkivallaksi. Silti myös väkivallan uhka tulee ottaa todesta, kun asiakas kertoo elämää rajoittavasta painostuksesta perheen taholta.

Auttajan tulisi muistaa uhrin asema kahden kulttuurin ristivedossa. Yhtäältä on tärkeää tunnistaa yhteisöllisen kulttuurin luoma paine. Toisaalta on muistettava, että suhteet läheisiin voivat olla myös voimavara. Kunniaan liittyvissä konflikteissa ihminen tarvitsee neutraalia ja empaattista tukea itsenäisten valintojen tekemiseen vaikeassa ristiriitatilanteessa.

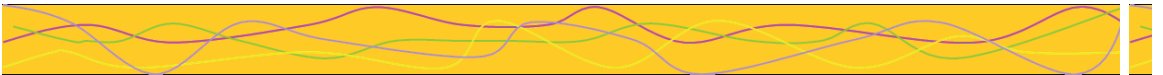
Kunniaan liittyvissä konflikteissa keskustelu on tärkeää. Näitä asiakastapauksia ei pidä pohtia yksikseen. Apua kannattaa hakea RIKUn toisilta työntekijöiltä. Muilta kokeneilta asiantuntijoilta ja viranomaisilta voi hakea tukea, kunhan muistaa aina huomioida vaitiolovelvollisuuden. Verkostoissa toimimalla ja tarvittaessa yhteyksien luomisella asiakkaan taustayhteisöön voi olla olennainen merkitys sille, ettei konflikti pääse kehittymään vakavaksi väkivallaksi.

9. Kuinka huomioida kulttuuri asiakkaan kohtaamisessa?

Keskeistä on kahden ihmisen kohtaaminen, ei kulttuurien kohtaaminen. Ihminen itse on oman elämänsä asiantuntija, vaikka hän joissain tilanteissa tarvitsee tukea ja neuvoa. Neuvoa asiakas voi tarvita esimerkiksi puutteellisen kielitaidon takia tai siksi, että hänellä on vähän tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja oikeusjärjestelmästä.

Ihmisten yksilöllisyydestä huolimatta myös auttajan oman kulttuuri-taustan ja asenteiden tiedostaminen voi helpottaa kommunikointia. Auttajalla voi olla paitsi asenteita ja kulttuurisia tottumuksia, myös pelkoa siitä, toimiiko oikein. Yhteisen kielen puute voi lisätä väärinymmärrysten mahdollisuutta. Hyvä sääntö on, että kannattaa rohkeasti kysyä asiakkaalta, tarvittaessa vaikka tulkin välityksellä. Vaikka viestintä asiakkaan kanssa olisi haastavaa ja herättäisi erilaisia tunteita, pyri silti kertomaan asiakkaalle kaikessa rauhassa hänen tilanteessaan keskeiset asiat.

RIKUssa ollaan tekemisissä rikosten uhriksi joutuneiden kanssa. Ongelmia pohditaan tarkkaan, jotta asiakkaita voitaisiin tukea hyvin. Työn ulkopuolella on kuitenkin muistettava, että kaikki ulkomaalaistaustaiset eivät ole uhreja. Ongelmapuheen ei ole tarkoitus kaventaa ihmisten ja elämän moninaisuutta.

10. Miten varmistat tiedon perille menon?

Hyvät vuorovaikutustaidot ovat tärkeitä kaikessa asiakastyössä. Ulkomaalaistaustaisen asiakkaan kanssa ne voivat olla erityisen tärkeitä.

Kasvokkain väärinymmärrysten mahdollisuus on usein pienempi. Kannattaa varmistaa tarvittaessa useampaan otteeseen, että huonosti suomea ymmärtävä on saanut riittävän tiedon. Kriisitilanteessa voi kielitaito hetkellisesti taantua ja joskus asiakkaan voi olla myös vaikeaa myöntää, ettei ymmärrä kaikkea. Tietoa on hyvä olla tarjolla sekä kirjallisessa että suullisessa muodossa.

Puheessa on syytä käyttää selkeitä sanamuotoja ja puhua tarvittaessa hitaammin. Muistathan kuitenkin samalla, että huono kielitaito ei tarkoita, että ihmisen kyvyssä ymmärtää asioita olisi muuten jotain ongelmia.

Joskus asiakkaan voi olla vaikea ilmaista, ettei tiedä jotain. Hän ei välttämättä tiedä tarpeeksi edes omista oikeuksistaan aloittaakseen keskustelun tai kysyäkseen ensimmäisen kysymyksen. Siksi kannattaa kertoa olennaisia asioita myös pyytämättä ja olla tarkkaavainen, jotta vuorovaikutus olisi onnistunutta. Rikosuhripäivystyksen intranetissä on hyvät tulkkiohjeet. Jos et saanut niitä samassa yhteydessä kun sait tämän lehtisen, voit pyytää jotakuta RIKUlaista printtaamaan ne sinulle.

11. Miten antaa aikaa ja löytää rajat?

Asiakastyö on ajan antamista. Apua tarvitsevien määrän kasvaessa heidän taustojensa ja erityistarpeidensa moninaisuus nousee esiin. Tämä vaatii huolellisuutta ajankäyttöön ja rajauksiin.

Vähän kieltä osaava tai kielitaidoton, vieraassa järjestelmässä ja kulttuurissa toimiva rikoksen uhri on muita heikommassa asemassa. Traumaattisten kokemusten jälkeen luottamuksen syntyminen ja uskallus kertoa tapahtuneesta vie aikaa. Taustalla voi olla myös kokemuksia sodasta tai kidutuksesta tai huonoja kokemuksia viranomaisten kohtaamisesta. Suomessakin erityisesti ihmiskauppaan liittyen on viranomaiskäytännöissä paljon toivomista.

Toisinaan ulkomaalaistaustaiset ovat auttajan tietojen, taitojen ja ystävällisyyden varassa enemmän kuin muut rikoksen kokeneet. Silti kaikkea ei tule tehdä toisen puolesta. Myös ihmisen toiminta- ja päätöskyvyn huomaaminen ja vahvistaminen on auttamista. Rikoksen jälkeisessä, kaoottiselta tuntuvassa tilanteessa rajojen selkeä asettaminen voi tuoda asiakkaalle turvaa. Se on tärkeää myös työntekijän jaksamisen kannalta.

Turvallisten rajojen luominen asiakastyössä on myös hyvää laatua. Tapaamisen kesto, esimerkiksi 45 minuuttia, kannattaa kertoa asiakkaalle ystävällisesti heti alkuun. Ajasta voi joustaa, jos sille on erityinen peruste. Asiakkaiden toiveiden ja tarpeiden kohtaaminen ammattimaisesti tarkoittaa RIKUn perustehtävästä kertomista ja siinä pitäytymistä mahdollisuuksien mukaan.

Ammattimaisuus ei tarkoita tunteettomuutta. Se tarkoittaa itsensä suojaamista sellaisilta reaktioilta, jotka haittaavat työskentelyä. Itsensä suojaamista, tunteiden ymmärtämistä ja työasioiden pysymistä omalla tontillaan helpottavat keskustelut työparin ja tarvittaessa työnohjaajan kanssa. Vapaaehtoiset voivat saada apua työn- tekijältä ja työntekijä tukea esimieheltään

Lisätietoa:

Yhdenvertaisuuslaki

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021>

Tietoa maahanmuuttajille ja työntekijöille, joiden asiakkaina on maahanmuuttajia

<http://infopankki.fi>

Kulttuurinvälinen viestintä

<http://www.ahaa-avaimia.fi>

http://www.jyu.fi/viesti/verkkotuotanto/yviperust/artikkelit/kulttuurie_nvalinen_viestinta.html

Rasismi ja syrjintä

<http://www.vahemmstovaltuutettu.fi> <http://ihmisoikeusliitto.fi>

Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta:

<http://pre20090115.stm.fi/aa1124431858175/passthru.pdf>

Kaunokirjallisuutta

Bakhtiari, Marjaneh (2008) Mistään kotoisin, Helsinki, Seven/Otava.

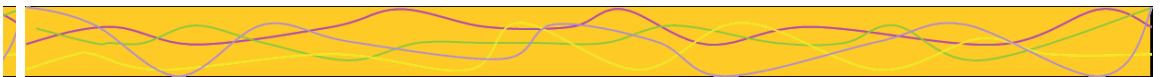
Elokuva

Kohtaamisia. Saara Cantellin ohjaama suomalainen elokuva.

Rikosuhripäivystys

www.riku.fi

www.Rikunet.fi

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS

